

ДВЕ КЊИГЕ О СВЕТОМ МАРКУ ЕФЕСКОМ*

*Протојереј-ставрофор
проф. др Радомир В. Поповић*

Домаће богословско читалиште у 2007. години обogaћено је двома књигама које су посвећене Св. Марку Митрополиту Ефеском. Ово није нимало случајно. Св. Марко Ефески управо је актуалан у духовно кризним временима живота православне Цркве, какво је без сумње наше време.

Писац прве књиге је архимандрит Амвросије. Он је рођен у Панчеву 1923. године, завршио је Православни богословски факултет у Београду а потом је остатак живота провео у Америци. Упокојио се на Толстовској фарми 2004. године. Књига која је пред нама је његова докторска дисертација одбрањена у Београду на Богословском факултету 1965. године. Дакле, реч је о нашем духовном чаду које нам узвраћа својим дивним богословским плодом, који нам је сад доступан и на српском језику.

Две књиге које су пред нама као да допуњавају једна другу. Књига коју је приредио и превео Младен Станковић садржи једну целовиту слику о Св. Марку Ефеском. Зналачки је написано његово Житије које Светитеља представља као

великог подвижника, богослова, у одређеном времену страдалника за Истину. Писац доноси и Службу Светоме на црквенословенском језику и упоредо српски превод. У Служби Светоме посебно се истиче да се Свети „није уплашио италијанских лукавстава“ (шеста песма Канона), ни „властодржаца“ (мисли се на византијског цара Јована Осмог Палеолога). Он је за животописца „уништитељ новотарских смицалица“. Св. Марко је својим упорним и доследним одстојавањем у Истини „постидео трула размишљања трговаца светињом“ (седма песма Канона). Додуше, краће Житије Светога (писац првобитног Житија је његов брат, Јован Евгеник), доноси и Преподобни архимандрит Јустин (Поповић), Житија Светих за јануар, Београд 1972, 609–621).

Чудесан је животни овоземаљски пут Светог Марка. Родио се у византијској престоници, где се и упокојио. Најпре је био монах на острву Антигона, а затим у Манганском манастиру у Цариграду. Митрополит је постао 1437. године у малоазијском граду Ефесу (хришћанска заједница апостолског порекла и старине; боравак Апостола Павла на Трећем путовању и Посланице Ефесцима). На сабору у Ферари и Флорентији (1438–9) заступао је патријархе Александрије, Антиохије и Јерусалима.

Богословље Св. Марка Ефеског одраз је времена и прилика у којима Свети живи. Он се бави углавном оним

* Архимандрит Амвросије (Погодин), Свети Марко Ефески и Флорентинска унија, прев. са руског Ђакон Ђорђе Лазић, ред. прев. Ксенија Кончаревић, издање Епархијског управног одбора Епархије жичке, Краљево 2007.

Младен Станковић (прев. и прир.), Св. Марко Ефески Исповедник, Житије, Изабрана дела, Служба, Београд, 2007.

богословским темама које су биле актуалне и које је требало у том тренутку бранити. Побија учење западних хришћана у првој половини петнаестог века о такозваном чистилишту, или очишћујућем огњу. Свети је написао две беседе, односно два трактата. У књизи која је пред нама такође је донет Марков одговор на приговоре Латина и објашњење свих њихових богословских недоумица. Свети у духу вере и Предања Цркве у својим одговорима консултује црквене Учитеље и Свете Оце древне Цркве, који су опитно, у искуству доживели истине вере као такве, а не само да су књишки читали или научили исте. Свети Марко посебно износи доста доказа конкретних против западне теорије о чистилишту. Архимандрит Амвросије Погодин доноси на ове важне теме на сабору у Флорентији и „Одговор Грка на извештај Латина“ и „Одговор Латина на извештај Грка“, тако да читалац може доследно да прати целовиту полемику која је вођена на унионистичком сабору у Италији. Код архимандрита Амвросија Погодина главни акценат је усредсређен на оно што се дешава у Ферари и Флорентији и на дела Св. Марка која су тамо и тим поводом настала, а која третирају углавном чистилиште и латинско филиокве.

Св. Марко је посебно био заокупљен латинским филиоквеом. У богословском побијању ове новотарије у богословљу Свети полази од Светог писма и Светих Отаца и доноси 121 место (стр. 193–215) у прилог одбацивања филиоквеа. У истом духу је написан и његов краћи спис под називом „Латин“, у виду разговора где се такође оспорава филиокве. (стр. 177–182). За време сабора у

Италији настао је и трактат Св. Марка о том да се Свети дарови освећују молитвом и благословом свештеника (стр. 297–0303).

Архимандрит Амвросије посебну пажњу посвећује животу и раду Св. Марка после сабора. У овом периоду његовог живота настале су његове бројне посланице упућене одређеним личностима (патријарху, Георгију Схоларију, појединим угледним јеромонасима), а све у циљу да се разоткрије и уруши лажна нада у црквено јединство са Латинима. Посебно је важна његова Посланица о погубности уније (стр. 333–341), Посланица Георгију Схоларију (стр. 342–344) или пак његова беседа на самртном одру и одговор Георгија Схоларија, јер је поменут у беседи (стр. 373–377).

Пажњу богослова ништа мање не привлаче ни дела Св. Марка настала у временима пре сабора, дакле у доба када је мирно живео и стварао у монашком подвигу. Из тог времена потиче Тумачење молитве Исусове (М. Станковић, стр. 47–53) (Ову молитву на српски језик превео је јеромонах Иринеј (Буловић), Теолошки погледи 1–2 (1994) 89–93. Овде су и друга његова дела која га представљају као великог следбеника тиховатељско-монашког подвига који цвета на Истоку особито у четрнаестом веку. Његов спис „Против Акиндина“ (стр. 54–69) разматра питање суштине и енергија, трактат у коме јасно показује да енергија није суштина и да енергије нису створене, питања о која су се посебно саплитали западни хришћани. Спис „О Васкрсењу“ (стр. 70–79) (постоји и ранији српски превод јеромонаха Иринеја Буловића у, Теолошки погледи 3 (1971), такође је написан у истом духу.

Дело Св. Марка Ефеског веома нам је блиско по важности и тематски, иако је настало пре више од пет стотина година, у времену које је за Цркву било и те како изазовно и забрињавајуће. Његов кристално јасан богословско-опитни ум одговорио је и изашао у сусрет свим недоумицама и неспоразумима које је изнудило његово време. Свети се није поколебао нити за тренутак посустао, већ је храбро и у духу вере и Предања древних Отаца Цркве неуспављивим духом својим развејао све житејске разлоге и лажне компромисе на рачун вере која Живот значи.

Од Светог Марка Ефеског на српском језику имамо следећа његова дела:

– О васкрсењу, прев. са грчког Иринеј (Буловић), Теолошки погледи 3 (1994) 168-174; Исто у Свети Марко Ефески, прев. и прир. М. Станковић, Београд 2007, 70–79. – Окружна посланица, прев. са грчког Р. Поповић, Свети Кнез Лазар 1 (1994) 49–57; Исто у Истина је једна – Свети Оци о римокатолицизму, прир. В. Димитријевић, 2001, 121–128; Исто у Р. Поповић, Извори за црквену историју, Београд 2001, 186–193; Исто у Свети Марко Ефески, прев. и прир. М. Станковић, Београд 2007, 259–269. Исто у Архимандрит Амвросије (Погодин), Свети Марко Ефески и Флорентинска унија, прев. са руског Ђ. Лазаревић, Краљево 2007, 333–341.

– О молитви Господе Исусе Христе Сине Божји помилуј ме, са грчког јеромонах Иринеј (Буловић), Моћ имена, Цетиње 1997, 39–43.

– Исповедање вере, прев. са грчког епископ Атанасије (Јевтић), Живо предање у Цркви, Врњачка Бања–Требиње 1998, 318–324; Исто у Свети Марко Ефески, прев. и прир. М. Станковић, Београд 2007, 237–243.

– Посланица настојатељу манастира Ватопеда на Светој Гори, прев. са грчког В. Никчевић, Истина је једна – Свети Оци о римокатолицизму, прир. В. Димитријевић, 2001, 129–131; Исто у Светигора, 62–64 (1997) 44–45; Исто у, Свети Марко Ефески, прев. и прир. М. Станковић, Београд 2007, 282–285.

– Промјени се Господа ради! Посланица Георгију Схоларију, Светигора 61 (1997) 50–51.

– О томе да се божански дарови не освештавају само изговарањем Спаситељевих речи, него силом Светога Духа, и то управо молитвом и благословом свештеника који затим следе, у Архимандрит Амвросије (Погодин), Свети Марко Ефески и Флорентинска унија, прев. са руског Ђ. Лазаревић, Краљево 2007, 297–303.

– Посланица Св. Марка Ефеског неком Метонском презвитеру по имену Георгије, а против обреда Римске цркве, прев. са руског А. Пантелић, Вечно подне – Огледи о Светој Литургији и тајни спасења, Зборник текстова од Светих Отаца до савремених богослова, Београд, 2007, 84–92; Исто у, Свети Марко Ефески, прев. и прир. М. Станковић, Београд, 2007, 244–257; 278–281. Исто у Архимандрит Амвросије (Погодин), Свети Марко Ефески и Флорентинска унија, превод са руског Ђ. Лазаревић, Краљево 2007, 349–0351.

– Одговор Св. Марка Ефеског на питања која су му поставили латини у, Свети Марко Ефески и Флорентинска унија, превод са руског Ђ. Лазаревић, Краљево 2007, 152–164.

– Десет аргумената који доказују да чистиљни огањ не постоји, Исто, стр. 165–168.

– Посланица Георгију Схоларију, Исто, 342–344.

– Посланица цариградском Патријарху Јосифу, Исто, стр. 355–357.

– Посланица јеромонаху Теофану, Исто, стр. 358–359. – Беседа пред своју смрт, Исто, стр. 373–376. – Беседа упућена папи Еугену Четвртом на сабору у Ферари, Исто, стр. 41–45.

– Прва беседа о чистицишном огњу, Исто, стр. 60–75.

– Друга беседа о чистицишном огњу, Исто, стр. 118–151.

– Дијалог Марка Ефеског под називом „Латин“, или о додатку у Символу вере, Исто, 177–182.

– Скуп цитата који сведоче да Дух Свети исходи само од Оца, Исто, стр. 193–215.

– Силогичке главе против Латина, Исто, стр. 241–278. – Исповедање вере изложенона сабору са латинима у Флорентији, исто, стр. 279–284.

– Изложење о томе на који је начин примио архијерејско достојанство и објашњење о сабору који је заседао у Флорентији, Исто, стр. 316–321.

– Свети Марко Ефески, Житије, дела, Служба, прев. и прир. М. Станковић, Београд, 2007.

– О Светој Литургији, у, Епископ Атанасије (Јевтић), Божанствена Литургија 2, Београд–Трбиње 2007, 280–288.

ТЕОЛОГИЈА И ФИЛОЗОФИЈА*

Презвитер мр Александар Ђаковац

Волфхарт Паненберг није довољно познат нашој богословској јавности. Колико знамо, ово је до сада први превод неке његове књиге из опуса који броји преко 650 библиографских јединица. Због тога ћемо навести неколико основних података о самом аутору. Волфхарт Паненберг (Wolfgang Pannenberg) је рођен 1928. у Немачкој. Након Другог светског рата започео је студије на Универзитету у Берлину. Такође је студирао на Универзитету у Гетингену (Göttingen) и на

Универзитету у Базелу. Докторирао је на Универзитету у Хилдербергу. У својој дисертацији се бавио проблемом предсертације у делу средњовековног писца Дунс Скотуса (John Duns Scotus). Ова дисертација је објављена 1954. године. Био је ученик Карла Барта (Karl Barth) и Едмунда Шлинка (Edmund Schlink). Иако је као дете био крштен од Лутерана, током читаве младости није имао контаката са Црквом. У младости је имао одређена религиозна искуства која је касније

* Аутор: ВОЛФХАРТ ПАНЕНБЕРГ, издавач: Плато, Београд, 2003.